

Упраўленне адукацыі Гомельскага аблвыканкама

Дзяржаўная ўстанова адукацыі
«Гомельскі абласны інстытут развіцця адукацыі»

**Матэрыялы абласнога семінара-практыкума
*«Тэкстацэнтрычны падыход да навучання беларускай мове
як фактар фарміравання моўнай, камунікатыўнай
і лінгвакультуралагічнай кампетэнцыі вучняў»***

Гомель 2016

Удзельнікі семінара: метадысты Р(Г)ВМК, кіраўнікі раённых метадычных аб'яднанняў настаўнікаў беларускай мовы і літаратуры, творча працуючыя настаўнікі

Дата правядзення: 21 кастрычніка 2015 года

Месца правядзення: ДУА «Гімназія г.Петрыкава»

Форма правядзення: семінар-практыкум

Мэта: стварэнне цэласнай сістэмы ўяўленняў аб шляхах фарміравання моўных, камунікатыўных і лінгвакультуралагічных уменняў і навыкаў навучэнцаў сродкамі тэкстацэнтрычнага падыходу

Задачы: стварыць станоўчае інфармацыйнае асяроддзе, якое будзе стымуляваць актыўнасць педагогаў у вырашэнні метадычных і змястоўных праблем; садзейнічаць засваенню эфектыўных форм і метадаў арганізацыі навучання на ўроках беларускай мовы і літаратуры з улікам тэкстацэнтрычнага падыходу; прадэманстраваць прадуктыўны педагагічны вопыт настаўнікаў беларускай мовы і літаратуры па выкарыстанні відаў, форм работы праз сродкі тэкстацэнтрычнага падыходу.

Парадак правядзення семінара-практыкума:

10.20 – 10.50 фае 1 паверх	Рэгістрацыя ўдзельнікаў семінара	
	<i>Каратунова Маргарыта Сяргеёўна</i>	<i>метадыст вучэбна-метадычнага кабінета аддзела адукацыі, спорту і турызму Петрыкаўскага райвыканкама</i>
10.50 – 11.00 актавая зала	Рэкламная акцыя «Жамчужыны» педагагічных ідэй настаўнікаў беларускай мовы і літаратуры Петрыкаўскага раёна»	
	<i>Казак Галіна Сяргеёўна</i>	<i>кіраўнік раённага метадычнага аб'яднання настаўнікаў беларускай мовы і літаратуры</i>
11.00 – 11.10	Адкрыццё семінара	
	<i>Блажко Вольга Аляксандраўна</i>	<i>прарэктар па вучэбна-метадычнай рабоце ДУА «Гомельскі абласны інстытут развіцця адукацыі»</i>
11.10 – 11.20	Асноўныя накірункі работы ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі Петрыкаўскага раёна на павышэнні якасці філалагічнай адукацыі	
	<i>Сянько Святлана Уладзіміраўна</i>	<i>намеснік начальніка аддзела адукацыі, спорту і турызму Петрыкаўскага райвыканкама</i>
11.20 – 11.45	Аналіз работы педагогаў вобласці па развіцці моўнай, камунікатыўнай і лінгвакультуралагічнай кампетэнцыі вучняў	
	<i>Даўгулёва Ірына Аляксееўна</i>	<i>метадыст вучэбна-метадычнага аддзела гуманітарных дысцыплін ДУА «Гомельскі абласны інстытут развіцця адукацыі»</i>
11.45 – 12.10	Фрагмент урока беларускай мовы ў XI класе «Стварэнне адзінай	

I ГРУПА каб. 323	тэматычнай прасторы на этапах падачы новага матэрыялу і замацавання ведаў пры вывучэнні тэмы «Правапіс д – дз, т – ц»»	
	Туравец Марыя Аляксандраўна	настаўнік беларускай мовы і літаратуры ДУА «Гімназія г.Петрыкава»
11.45 – 12.10 II ГРУПА каб. 205	Фрагмент урока беларускай літаратуры ў IX класе «Тэкстацэнтрывычыны падыход на этапе замацавання ведаў пры вывучэнні твора «Летапіс вялікіх князёў літоўскіх» (урывак «Пахвала Вітаўту»)	
	Казак Галіна Сяргееўна	настаўнік беларускай мовы і літаратуры ДУА «Сярэдняя школа №1 г.Петрыкава»
12.10 – 13.00 I ГРУПА каб. 331	Майстар-клас «Распрацоўка электронных тэставых матэрыялаў з выкарыстаннем інфармацыйна-камунікатывычных тэхналогій»	
	Зубар Таццяна Уладзіміраўна	настаўнік беларускай мовы і літаратуры ДУА «Сярэдняя школа №1 г.Петрыкава»
12.10 – 13.00 II ГРУПА каб. 205	Майстар-клас «Эфектывыныя метады і прыёмы работы з тэкстам на ўроках беларускай літаратуры»	
	Яўсеенка Ірына Віктараўна	настаўнік беларускай мовы і літаратуры ДУА «Рэчыцкі раённы ліцэй»
13.00 – 13.15 актавая зала	Анамастычная тэкставая прастора на ўроках беларускай мовы	
	Кузьміч Леанід Пятровіч	дацэнт кафедры агульнай і карэкцывнай педагогікі ДУА «Гомельскі абласны інстытут развіцця адукацыі», кандыдат філалагічных навук
13.15 – 13.25	Абмен меркаваннямі	
	Даўгулёва Ірына Аляксееўна	метадыст вучэбна-метадычнага аддзела гуманітарных дысцыплін ДУА «Гомельскі абласны інстытут развіцця адукацыі»
13.25 – 13.40	Падвядзенне вынікаў семінара	
	Блажко Вольга Аляксандраўна	прарэктар па вучэбна-метадычнай рабоце ДУА «Гомельскі абласны інстытут развіцця адукацыі»
13.40 – 14.10	Абед	
14.10 – 14.30	Ад'езд удзельнікаў семінара ў музей прыроды а.г.Ляскавічы	
14.30 – 15.00	Аб ўзаемадзеянні музея і ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі Петрыкаўскага раёна	
	Шаўчук Наталля Рыгораўна Ярмоліч Ніна Сяргееўна	дырэктар ДУА «Ляскавіцкая сярэдняя школа» Петрыкаўскага раёна супрацоўнік музея прыроды а.г.Ляскавічы
15.00 – 15.20	Ад'езд удзельнікаў семінара	

*Асноўныя накірункі работы ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі
Петрыкаўскага раёна па павышэнні якасці філалагічнай адукацыі*

*Сянько Святлана Уладзіміраўна,
намеснік начальніка аддзела
адукацыі, спорту і турызму
Петрыкаўскага райвыканкама*

У 2015/2016 навучальным годзе ў раёне функцыянуе 27 устаноў агульнай сярэдняй адукацыі, у якіх атрымліваюць адукацыю 3371 навучэнец. У 21 установе выкладанне прадметаў ажыццяўляецца на беларускай мове.

Адукацыйны працэс ва ўстановах адукацыі ажыццяўляюць 475 педагогаў, з іх 45 настаўнікаў беларускай мовы і літаратуры. Вышэйшую адукацыю маюць звыш 95 %, сярэдняю спецыяльную – каля 5%. Вышэйшую кваліфікацыйную катэгорыю звыш 24 %, (*першую – 11,1%, другую і без катэгорыі – 6,7%*).

На жаль, у раёне няма настаўнікаў, якія маюць кваліфікацыю настаўнік-метадыст, з 29 настаўнікаў беларускай мовы першай катэгорыі, 10 маюць яе звыш пяці гадоў. Таму адна з задач, якая стаіць перад аддзелам і педагогічнымі калектывамі – павышэнне кваліфікацыйнага ўзроўню настаўнікаў.

Важным паказчыкам якасці ведаў з'яўляюцца вынікі выпускных экзаменаў. Выніковая атэстацыя выпускнікоў 9, 11 классаў у 2014/2015 навучальным годзе паказала, што на 4% павялічылася колькасць выпускнікоў, якія атрымалі на экзаменах па беларускай мове адзнакі высокага і дастатковага ўзроўняў і на 4 % зменшылася колькасць навучэнцаў, атрымаўшых адзнакі здавальняючага і нізкага ўзроўняў.

Штогод вучні раёна прымаюць актыўны ўдзел у рэспубліканскай і абласной алімпіядах па вучэбных прадметах беларуская мова і літаратура. Так, у мінулым навучальным годзе па выніках трэцяга этапа рэспубліканскай і абласной алімпіяд было атрымана 2 дыпломы III ступені вучаніцамі Бабуніцкай сярэдняй школы і Брынёўскага дзіцячага сада-сярэдняй школы.

Сучасная школа якасна аднаўляецца, выкарыстоўваючы ўзаемасувязі традыцыйных і інавацыйных падыходаў да арганізацыі адукацыйнага працэсу. Адным са спосабаў павышэння яго эфектыўнасці па беларускай мове мы бачым у стварэнні адзінай сістэмы ўрочнай і пазаўрочнай работы па прадмеце. Такая сістэма садзейнічае развіццю пазнавальнай цікавасці, актыўнасці вучняў, павышае матывацыю да навучання, фарміруе творчае мысленне, навыкі даследавання, дае магчымасць для паглыблення ведаў вучняў па прадмеце. Дадзеная сістэма работы прыносіць карысць і самому

настаўніку. Для таго, каб паспяхова праводзіць пазаўрочную работу па прадмеце, настаўніку пастаяна прыходзіцца пашыраць свае веды, развівацца, шукаць цікавыя формы арганізацыі пазакласнай работы.

Сёння абсалютна зразумела, што нельга вучыць дзяцей, выкарыстоўваючы толькі магчымасці ўрока. Настаўнікі беларускай мовы і літаратуры нашага раёна праводзяць цікавую пазаўрочную работу па прадмеце. Гэта і літаратурныя гасцёўні, і тэатральныя пастаноўкі, і выпуск літаратурных альманахаў, і фальклорныя святы, і турніры знаўцаў роднай мовы. Безумоўна, падрыхтоўка такіх мерапрыемстваў вельмі складаная справа (падбор матэрыялаў, матывацыя вучняў да дзеяння, арганізацыя і прэзентацыя работы), але сумесная дзейнасць настаўніка, вучняў і бацькоў вельмі важная ўмова для павышэння якасці адукацыйнага працэсу па беларускай мове і літаратуры.

У мінулым навучальным годзе ў раёне прайшоў конкурс часопісаў і чытацкая канферэнцыя, прысвечаная стагоддзю з Дня нараджэння А.Куляшова.

Выніковым быў удзел вучняў у абласных конкурсах рытарычнага майстэрства «Гавары са мной па-беларуску» (дыплом II ступені) і «Захаваем свет разам» (дыплом I ступені).

Тэатральны калектыў «Купалінка» гімназіі г.Петрыкава ўзнагароджаны дыпломам I ступені за тэатральную пастаноўку п'есы «Янук – рыцар Мятлушкі» на абласным конкурсе тэатральных і кукальных калектываў.

З 2010 года на Петрыкаўскай зямлі праходзіць міжнародны этнаграфічны фестываль «Покліч Палесся», у якім прымаюць актыўны ўдзел педагогі і навучэнцы. Удзел у мерапрыемстве спрыяе выхаванню пачуцця гонару за сваю Радзіму, родную мову.

Удзел у даследчай дзейнасці дазваляе навучэнцам развіваць свае здольнасці, выходзіць самастойнасць і адказнае стаўленне да сваёй працы. Так, у мінулым навучальным годзе вучаніца Капаткевічскай сярэдняй школы ўзнагароджана дыпломам I ступені у абласной навукова-практычнай канферэнцыі вучняў па сацыяльна-гуманітарным накірунку «Пошук», па выніках якога стала ўдзельніцай V рэспубліканскага конкурса работ даследчага характару.

Перспектыўным напрамкам павышэння якасці адукацыйнага працэсу па беларускай мове і літаратуры з'яўляецца арганізацыя факультатыўных заняткаў па прадметах. У 19 установах агульнай сярэдняй адукацыі арганізавана работа 72 факультатываў па беларускай мове і літаратуры.

Пэўныя вынікі ёсць, але мы не будзем спыняцца на дасягнутым. Таму з мэтай далейшага павышэння якасці філалагічнай накіраванасці перад намі пастаўлены задачы:

павысіць якасць выкладання прадметаў;

актывізаваць работу педагогаў па падрыхтоўцы вучняў да удзелу ў прадметных алімпіядах, конкурсах, канферэнцыях розных ўзроўняў;

стварыць аптымальныя ўмовы для рэалізацыі здольнасцей кожнага вучня на уроку і пазаўрочны час.

Аналіз работы педагогаў вобласці па развіцці моўнай, камунікатыўнай і лінгвакультуралагічнай кампетэнцыі вучняў

*Даўгулёва Ірына Аляксееўна,
метадыст вучэбна-метадычнага аддзела
гуманітарных дысцыплін
ДУА «Гомельскі абласны інстытут
развіцця адукацыі»*

Задачай сучаснага ўрока з'яўляецца выхаванне асобы, якая адкрыта для ўспрымання новага вопыту, якая здольна зрабіць асэнсаваны і адказны выбар у розных жыццёвых сітуацыях. Для таго, каб выхаваць такую асобу, перш за ўсё неабходна навучыць дзіця рашаць пры дапамозе моўных сродкаў тыя ці іншыя камунікатыўныя задачы ў розных сітуацыях зносін, сфарміраваць у яго камунікатыўную кампетэнцыю.

Мысленне дзіцяці развіваецца ў цеснай залежнасці ад маўлення. Тэкст адыгрывае асноўную ролю «ўстаноўкі» на маўленчае развіццё, таму менавіта тэкст займае ўсё больш грунтоўнае месца на сучасных уроках беларускай мовы і літаратуры. Стымуляванне маўлення адбываецца ў працэсе непасрэдных зносін са з'явамі жыцця, людзьмі, у сітуацыі зносін са свернікамі і настаўнікамі ў класе. Таму клопат аб «моўнай асяроддзі» складае адну з асноўных умоў маўленчага развіцця. Моўнае развіццё заснавана на моўным чутці.

Моўнае чутцё праяўляецца ва ўменні слухаць маўленне, рэагаваць на яго, магчымасці хутка запамінаць словы, выразы, доўга захоўваць іх у моўных зносінах, разумець сітуацыю зносін і будаваць сваё маўленне ў адпаведнасці з канкрэтнай сітуацыяй.

Прынцып тэкстацэнтрычнага падыходу – гэта прынцып прызнання тэксту ў якасці важнейшай адзінкі навучання беларускай мове і літаратуры. У аснове гэтага прынцыпу ляжыць адзінства моўнай, маўленчай, правапіснай кампетэнцыі. Выпрацоўваюцца яны наступнымі відамі дзейнасці на ўроках: гаварэннем, чытаннем, слуханнем. Але ж сур'ёную работу над тэкстам трэба пачынаць з пачатковага зв'язна, у крайнім выпадку з 5 класа. Нельга сказаць, што настаўнікі-філолагі не карыстаюцца тэкстацэнтрычным прынцыпам. У традыцыйным падыходзе гэта падразумевала вывучэнне тэкста, у сучасных умовах – гэта яшчэ і стварэнне вучнямі тэкстаў на ўроках, практычнае выкарыстанне моўных сродкаў у тэкстах не толькі розных стыляў, але і жанраў, метада прагназавання тэксту, работа з тэкстамі на міжпрадметнай аснове.

Змест гэтай работы павінен адказваць запытам вучняў і фарміраваць у іх камунікатыўную кампетэнцыю. А для рэалізацыі гэтай задачы на ўроку настаўніку неабходна ўдасканалваць сваё педагагічнае майстэрства праз абмен вопытам, выкарыстаннем сучасных адукацыйных тэхналогій, ІКТ, павышаць

свой прафесійны ўзровень.

Агульная колькасць на 01.10.2015	Агульная колькасць на 01.10.2014	Выш. ад.	Мал. сп	Наста ўнік-метадыст	Выш. кат	1 кат.	1 кат. больш за 3 гады	2 кат.	Без кат.
		колькасць	колькасць	колькасць	колькасць	колькасць	колькасць	колькасць	колькасць
1266	1255	1230	53	0	450	551	430	126	136

Аналізуючы якасны састаў настаўнікаў беларускай мовы і літаратуры вобласці, трэба адзначыць, што 97,1% з іх маюць вышэйшую адукацыю. З 1266 настаўнікаў 35 маюць сярэднюю спецыяльную адукацыю. Гэта педагогі Брагінскага, Буда-Кашалёўскага, Ельскага, Жыткавіцкага, Жлобінскага, Калінкавіцкага, Кармянскага, Нараўлянскага, Акцябрскага, Петрыкаўскага, Рэчыцкага, Рагачоўскага, Светлагорскага, Чачэрскага раёнаў. Маладыя спецыялісты (а іх 53 чалавекі) ёсць амаль ва ўсіх раёнах, за выключэннем Лоеўскага, Нараўлянскага, Петрыкаўскага раёнаў.

У мінулым годзе працэнт педагогаў вышэйшай катэгорыі ўзрос. Сведчыць гэта аб правільнай кадрвай палітыцы, якая праводзіцца ў вобласці: перавага надаецца найбольш высокапрафесіянальным педагогам.

Вышэйшую катэгорыю маюць 41,7% настаўнікаў беларускай мовы і літаратуры. Вышэй за гэты паказчык у Буда-Кашалёўскім, Гомельскім, Добрушскім, Ельскім, Лельчыцкім раёнах, у г.Гомелі, ГДАЛ, МДАЛ. Ніжэй – у астатніх раёнах. Гэтыя лічбы сведчаць самі за сябе і ўказваюць метадычным службам на актуальныя накірункі работы.

У 2014/15 навучальным годзе **22** педагогі здалі кваліфікацыйны экзамен на вышэйшую катэгорыю ў Акадэміі паслядыпломнай адукацыі. У параўнанні з 2014/2015 іх колькасць павялічылася на 50%.

Год	Заяўленыя	Здалі	
2012/2013	26	22	84,6 %
2013/2014	12	12	100 %
2014/2015	24	22	91,6 %

З 2012 па 2014 год 269 настаўнікаў беларускай мовы і літаратуры пацвердзілі вышэйшую катэгорыю (2012 – 16, 2013 – 113, 2014 – 129, 2015 – 11). Колькасць настаўнікаў беларускай мовы і літаратуры, якія маюць I катэгорыю больш за 3 гады і якія не выявілі жадання яе павысіць, на 08.10.2015 склала 430 педагогаў (з 551). Неабходна актывізаваць работу метадычных фарміраванняў, атэстацыйных камісій устаноў адукацыі і раёнаў.

Трэба адзначыць, што сярод нашых настаўнікаў няма ніводнага настаўніка-метадыста. Гэта не можа быць повадам ганарыцца, таму што педагогі

Гомельшчыны заўсёды адрозніваліся здаровай прафесійнай амбіцыяй. Тры настаўнікі (прадстаўнікі Лельчыцкага, Рэчыцкага раёнаў і г.Гомеля) ў 2015/2016 годзе будуць прэтэндаваць на прысваенне кваліфікацыйнай катэгорыі «Настаўнік-метадыст». Метадычным службам неабходна актывізаваць работу ў гэтым накірунку і забяспечыць метадычную, псіхалагічную і прафесійную падтрымку педагогаў пры іх атэстацыі, у тым ліку і пры абавязковай.

На пасяджэннях метадычных аб'яднанняў раёна неабходна праводзіць практычныя заняткі па навучанні педагогаў апісанні вопыту асабістай педагагічнай дзейнасці. Як паказвае практыка, апытанне слухачоў павышэння кваліфікацыі, менавіта апісанне вопыту выклікае ў настаўнікаў нежаданне пацвярджаць вышэйшую катэгорыю.

Актывізаваць гэты накірунак работы можна, прадумаўшы сінтэму мер, якія будуць стымуляваць настаўніка да павышэння свайго прафесійнага ўзроўню. На сайтах Акадэміі паслядыпломнай адукацыі і Гомельскага абласнога інстытута развіцця адукацыі ў раздзеле “Дзелімся вопытам” размешчаны лепшыя работы настаўнікаў беларускай мовы і літаратуры, якія прайшлі працэдуру атэстацыі ў гэтых установах.

Актуальныя пытанні ўдасканалення прафесійнага росту настаўнікаў, вызначэнне праблем у выкладанні беларускай мовы і літаратуры, шляхоў вырашэння гэтых праблем – гэта тыя пытанні, якія разглядаюцца падчас правядзення раённых, абласных, рэспубліканскіх семінараў. Удзел у такіх мерапрыемствах – гэта магчымасць набыць цікавы педагагічны вопыт, падзяліцца сваім асабістым.

Важную ролю ў павышэнні прафесійнага росту настаўнікаў адыгрываюць мерапрыемствы міжкурсавага перыяду. Гэта семінары, інструктыўна-метадычныя нарады, метадычныя дыялогі, круглыя сталы ад раённага да рэспубліканскага ўзроўню.

У 2015 годзе настаўнікі Веткаўскага, Жыткавіцкага, Лельчыцкага, Кармянскага, Петрыкаўскага раёнаў наведалі тэматычныя семінары рэспубліканскага ўзроўню, дзе пазнаёміліся з асноўнымі накірункамі працы па фарміраванні моўнай, камунікатыўнай і лінгвакультуралагічнай кампетэнцыі вучняў пры навучанні беларускай мове з выкарыстаннем электронных адукацыйных рэсурсаў.

Хачу спыніцца на метадычных мерапрыемствах міжкурсавага перыяду, якія праводзяцца ў раёнах. У апошнія гады вырасла роля семінараў, якія праводзяцца Інстытутам развіцця адукацыі на гаспадарчым разліку па заяўках аддзелаў адукацыі, спорту і турызму. Семінарыносяць практыка-арыентаваны характар і дапамагаюць вызначыць шляхі вырашэння тых праблем, якія існуюць у раёнах.

Са студзеня па кастрычнік 2015 года 6 раёнаў вобласці (Кармянскі, Лельчыцкі, Ельскі, Петрыкаўскі, Жыткавіцкі, Гомельскі) выкарысталі магчымасць правядзення семінараў на гаспадарчым разліку па тэмах: «Фарміраванне рытарычнага майстэрства вучняў на ўроках і ў пазакласнай дзейнасці», «Арганізацыя даследчай дзейнасці вучняў», «Асноўныя патрабаванні пры напісанні водгуку», «Магчымасці выкарыстання мультымедычных рэсурсаў на ўроках беларускай мовы і літаратуры», «Дыдактычныя і метадычныя аспекты падрыхтоўкі навучэнцаў да ЦТ, вуснага выказвання і водгуку». Па запатрабаванні раёна метадыстам інстытута, творча працуючымі настаўнікамі беларускай мовы і літаратуры, выкладчыкамі ўніверсітэта імя Ф.Скарыны могуць быць арганізаваны і праведзены семінары на базе раёна ці пэўных устаноў адукацыі па найбольш актуальных і цікавых тэмах. На працягу 2014/2015 года праводзіліся онлайн-кансультацыі па пытаннях падрыхтоўкі навучэнцаў да выпускных іспытаў і ЦТ. У якасці кансультантаў выступалі выкладчыкі ГДУ імя Ф.Скарыны: к.ф.н., дацэнты кафедры беларускай мовы, Мінакова Л.М., Багамольнікава Н.А., Панякова І.І., трэнер абласной каманды ўдзельнікаў заключнага этапу рэспубліканскай алімпіяды па беларускай мове і літаратуры, Жаўняк Н.В., настаўнік вышэйшай катэгорыі ДУА «Гімназія №10 г.Гомеля» і абласны метадыст. Такую дапамогу актыўна выкарыстоўвалі Ельскі, Лельчыцкі, Нараўлянскі раёны.

Адна з галоўных умоў эфектыўнай работы настаўніка – матывацыйная зацікаўленасць вучэбным прадметам вучня. І як паказчык зацікаўленасці – удзел у прадметных алімпіядах і конкурсах работ даследчага характару. Так у сакавіку 2015 каманда Гомельскай вобласці прывезла 7 дыпламаў з заключнага этапу рэспубліканскай алімпіяды па беларускай мове і літаратуры: прадстаўнікі Светлагорскага раёна – 4 дыпломы, Жлобінскага – 2 дыпломы, Цэнтральнага раёна г.Гомеля – 1 дыплом.

Заключны этап рэспубліканскай алімпіяды па беларускай мове і літаратуры

Прадмет	Год	Колькасць дыпламаў			Вынік
		I ступень	II ступень	III ступень	
Беларуская мова і літаратура	2011	2	2	1	5
	2012	-	-	4	4
	2013	1	2	2	5
	2014	2	3	3	8
	2015	2	2	3	7

На працягу апошніх трох гадоў не мае пераможцаў нават на III этапе рэспубліканскай алімпіяды па беларускай мове і літаратуры толькі адзін раён – Нараўлянскі.

На Гомельскай абласной навукова-практычнай канферэнцыі навучэнцаў па сацыяльна-гуманітарных накірунках «Пошук» былі адзначаны дыпламамі 8 работ у секцыях «Лінгвістыка» і «Літаратуразнаўства». У Рэспубліканскім конкурсе работ даследчага характару па вучэбных прадметах «Беларуская мова» і «Беларуская літаратура», які адбыўся ў лютым 2015 года ў г.Мінску, нашы навучэнцы (прадстаўнікі Акцябрскага раёна і Цэнтральнага раёна г.Гомеля) атрымалі дыпламы II і III ступені ў секцыі «Літаратуразнаўства».

Без сістэмнай падрыхтоўкі выпускнікоў да здачы іспытаў і ЦТ дабіцца добрых ведаў навучэнцаў амаль немагчыма.

Цэнтралізаванае тэсціраванне

<i>Год</i>	<i>Сярэдні бал па вобласці</i>	<i>Месца</i>	<i>Колькаць удзельнікаў</i>
2011	29,61	7	6346
2012	36,73	5	2166
2013	38,64	3	1838
2014	39,06	3	1607
2015	43,13	4	1549

Вышэй за сярэднеабласны (43,13) паказчык ЦТ па выніках 2015 года ва ўстановах адукацыі МДАЛ (72,71), ГДАЛ (63,96), Светлагорскім (53,58), Лоеўскім (52,85), Жлобінскім (49,46), Калінкавіцкім (48,91), г.Гомелі (47,07), Рагачоўскім (45,71), Мазырскім (44,93), Акцябрскім (43,87) раёнах.

Ніжэй за сярэднеабласны паказчык у астатніх раёнах, самы нізкі паказчык ў Хойніцкім (33,52) раёне.

Неабходна аператыўна рэагаваць на такія вынікі і арганізоўваць аналітычную работу. Метадычныя аб'яднанні павінны будаваць сваю работу на аснове аналізу вынікаў ЦТ.

Конкурс «Гавары са мной па-беларуску» праводзіцца з мэтай развіцця інтэлектуальнага патэнцыялу вучняў, павышэння агульнага культурнага ўзроўню гаварэння, фарміравання ў навучэнцаў спецыяльных камунікатыўных уменняў і навыкаў, выяўлення здольных і лінгвістычна адораных дзяцей.

На вельмі высокім узроўні ўдзельнікамі конкурсу апошнія два гады прадстаўляецца дамашняе заданне – мультымедыйнае эсэ па акрэсленых тэмах. Узровень падрыхтоўкі вучняў стаў вельмі высокім, асабліва сярод навучэнцаў 9-х класаў. Тлумачыцца гэта пэўна тым, што і вучні і настаўнікі з кожным годам усё больш сур'ёзна падыходзяць да падрыхтоўкі і ўдзелу ў абласным конкурсе. Правядзенне рытарычнага конкурсу «Гавары са мной па-беларуску» ўвасабляе маленькае свята ў абласным маштабе.

Прыемна адзначыць, што апошнія 3 гады прадстаўнікі абсалютна ўсіх раёнаў дэманструюць сваё рытарычнае майстэрства на конкурсе. Але ж хочацца сказаць

аб якаснай і грунтоўнай падрыхтоўцы такіх раёнаў як Жлобінскі, Калінкавіцкі, Светлагорскі, г.Гомеля. За 6 гадоў у скарбонцы Жлобінскага раёна 12 дыпламаў, Калінкавіцкага – 13, Светлагорскага – 17, г.Гомеля – 21 дыплом. У той жа час у Чачэрскім раёне, 6 гадоў запар няма ніводнага пераможцы.

Ужо не першы год у рэспубліцы праводзіцца конкурс «Камп’ютар. Адукацыя. Інтэрнэт». У 2015 годзе ў абласным этапе прынялі ўдзел педагогі з 61 установы адукацыі. Прыемна адзначыць, што 2 ўдзельнікі, настаўнікі беларускай мовы і літаратуры сталі пераможцамі абласнога этапу: Беднякова Ірына Валянцінаўна, настаўнік беларускай мовы і літаратуры «Сярэдняй школы №6 г.Рагачова» (дыплом I ступені), Мігаль Алена Генадзьеўна, настаўнік беларускай мовы і літаратуры Хальчанскай базай школы Веткаўскага раёна (дыплом II ступені). Прыемна адзначыць, што Беднякова Ірына Валянцінаўна на X Рэспубліканскім конкурсе «Камп’ютар. Адукацыя. Інтэрнэт» атрымала дыплом I ступені.

Хачу засяродзіць увагу метадычных фарміраванняў на неабходнасці павышаць свой прафесійны ўзровень у выкарыстанні інфармацыйна-камунікатыўных тэхналогій і электронных сродкаў навучання на вучэбных занятках. На раённых семінарах, метадычных пасяджэннях, круглых сталах неабходна трансліраваць вопыт тых педагогаў, якія актыўна выкарыстоўваюць у працэсе навучання мультымедыйнае суправаджэнне, работу з інтэрактыўнай дошкай і ЭСН, работу з электроннымі даведнікамі, энцыклапедыямі, праграмамі-трэнажорамі, сістэмнымі праграмамі кантролю ведаў. Сэнс выкарыстання ІКТ і ЭСН не ў прыгожай карцінцы на ўроку, а ў тым, каб арганізаваць індывідуальную работу вучня як у класе, так і дома.

У межах нашага семінара будзе праведзены майстар-клас, на якім дыпламант абласнога конкурсу «Камп’ютар. Адукацыя. Інтэрнэт» Зубар Т.У., настаўнік беларускай мовы і літаратуры сярэдняй школы №1 г.Петрыкава прадставіць вашай увазе ўласна створаны ЭСН па тэмах “Лексіка”, “Фразеалогія”. Акрамя таго, у практычнай частцы яна дапаможа вам авалодаць тэхнікай самастойнага складання інтэрактыўнага тэсту на прыкладзе тэмы «Лексіка. Падагульненне» ў праграме easyQuizzy.

Фрагмент урока беларускай мовы ў XI класе «Стварэнне адзінай тэматычнай прасторы на этапах падачы новага матэрыялу і замацавання ведаў пры вывучэнні тэмы «Правапіс д – дз, т – ц»

*Туравец Марыя Аляксандраўна,
настаўнік беларускай мовы
і літаратуры ДУА «Гімназія
г.Петрыкава»*

Што гэта за ментальнасць ў беларусаў?
Па-рознаму тлумачаць ўсе яе...

Л. Воранава

(На партах карткі-памяткі, заданні для кожнай групы.)

Заданне для класа. Звернемся да табліцы. Успомнім вывучаны раней матэрыял. На кожны выпадак прывядзем прыклады (1-2).

д і т пішуцца	дз і ц пішуцца
1) перад цвёрдымі і зацвярдзелымі: гарады, сады, варта, латынь	1) перад е, ё, і, ю, я : варта – на варце, хата – у хаце, чысты – чысцюткі, карта – на карце, катлы – кацёл, шосты – шэсць, пяты – пяць, латынь – лацінка.
2) гукі [д] у канцы прыстаўкі і [т] у складзе суфікса перад мяккім [в'] захоўваюцца нязменна: адвезці, у таварыстве, у агенцтве, у выдавецтве, аб прыродазнаўстве, у грамадстве, у братэрстве.	2) перад мяккім [в']: дзве, дзвесце, чацвёрты, счарсцвелы. Але: твіст
3) у запазычаных словах (а таксама ў вытворных ад іх), як правіла, пішуцца нязменна: рэйсфедар, дэлегат, дэманстрацыя, медыцына, апладысменты, індык, літаратура, майстар, матэрыял, універсітэт, кватэра, тэхніка, тыраж, скептык, ерэтык, пластык, тэарэтык, авантура, дыктатура.	3) у словах, правапіс якіх вызначаецца па слоўніку: мундзір, дзюна, дзюшэс, бардзюр, арцель, арцішок, цір, цітр, эцюд, цяль, нацюрморт, уверцюра, нацюрн, цяюркскі, цяльпан, каранцін.
4) гук [т] вымаўляецца нязменна і на пісьме перадаецца літарай т перад мяккім [в'] у аддзяслоўных назоўніках і ў словах, вытворных ад іх: бітва – у бітве, брытва – брытве, брытвенны, клятва – клятве, клятвенны, пітво – у пітве, паства – у пастве. Літары д і т пішуцца таксама ў некаторых іншых	4) перад суфіксамі і спалучэннямі суфіксальнага паходжання -ін-, -ір-, -ік-, -ёр-, -еец-, -ейск- у словах іншамоўнага паходжання, а таксама ў словах, вытворных ад іх: сульфіды – сульфідзін, каманда – камандзір, індзеец – індзейскі (але: Індыя – індыец, індыйскі, індыйцы), гвардыя – гвардзеец, гвардзейскі, мантаж –

словах: <i>мардва – мардве, мардвін, Мардвінаў, Літва – у Літве.</i>	<i>манцёр, манціроўка, манціровачны, білет – білецёр, білецік, эпізод – эпізодзік, жакет – жакецік.</i>
5) адпаведнасці з беларускім літаратурным вымаўленнем ва ўласных імёнах і назвах: <i>Дэфо, дэ Бальзак, Дэтройт, Тэлаві, Атэла, Тэвасян, Тэгля, Тэкерэй, Тэрэза, “Юманітэ”.</i> <u>Прапаніс такіх слоў вызначаецца па слоўніку.</u>	5) у адпаведнасці з беларускім літаратурным вымаўленнем ва ўласных імёнах і назвах: <i>Дзяніс, Гарыбальдзі, Дзвіна, Дзясна, Барадзіно, Уладзівасток, Плоўдзіў, Хрысціна, Цютчаў, Кацюбінскі, Вучэціч, Целяханы, Цімкавічы, Ціхвін, Быцень, Церак, Цюмень, Цюрынгія, Гаіці, Палесціна, Поці, Таіці і інш.</i> <u>Прапаніс такіх слоў вызначаецца па слоўніку.</u>

Замацаванне ведаў (для ўсяго класа практычная частка)

Прачытаць тэкст, вызначыць тып і стыль маўлення, даць загаловак.

Талерантнасць, што ў перакладзе з лацінскай мовы азначае цяпленне, легла ў аснову менталітэту беларусаў. Яна ўключае такія якасці ў характары і паводзінах, як спакойны, вытрыманы нораў, добрыя адносіны да суседзяў, пачуццё асабістай годнасці, любоў да сваёй зямлі, нянавісць да ворагаў, гатоўнасць з самаадданасцю, а калі трэба, і з самаахвярнасцю бараніць родныя мясціны. Адна з найбольш яркавых праяў талерантнасці адлюстравана ў культуры — не толькі матэрыяльнай, але і духоўнай. Характэрна, што нашы прашчурны, з’яўляючыся мужнымі абаронцамі сваёй зямлі, будучы людзьмі, якія вялі з ворагам самаадданую і гераічную барацьбу, у той жа час не праяўлялі заваёўніцкіх намераў. Гэта сугучна нават зместу вуснай народнай творчасці, якая, як вядома, дакладна адлюстроўвае душу народа (паводле М.Касцюка).

Работа ў групах.

Група “Карэктары”.

Заданне: *выбраць у дужках правільны варыянт напісання, уставіць прапушчаныя літары.*

Тал.рантнас(т/ц)ь, што ў перакла(д/дз)е з ла(ты/ці)нскай мовы азначае (т/ц)ярпенне, л.гла ў аснову м.нталі(тэ/це)ту беларусаў. Яна ўключае такія якас(т/ц)і ў харак(та/це)ры і паво(д/дз)інах, як спакойны, вытрыманы нораў, добрыя адносіны да сусе(д/дз)яў, пачу(тт/цц)ё асабістай годнас(т/ц)і, любоў да сваёй зямлі, н.навіс(т/ц)ь да ворагаў, гатоўнас(т/ц)ь з самаа..данас(т/ц)ю, а калі трэба, і з самаахвярнас(т/ц)ю барані(т/ц)ь родныя мяс(т/ц)іны. Адна з найбольш яркавых праяў тал.рантнас(т/ц)і адлюстравана ў культуры — не толькі ма(тэ/це)рыяльнай, але і духоўнай. Харак(тэ/це)рна, што нашы прашчурны, з’яўляючыся мужнымі абаронцамі сваёй зямлі, будучы

лю(д/дз)ьмі, якія вялі з ворагам самаа..даную і г..раічную бара(дз/ц)ьбу, у той жа час не праяўлялі заваёўніцкіх намераў. Гэта сугучна нават зместу вуснай народнай творчас(т/ц)і, якая, як вядома, дакладна адлюстроўвае душу народа. У старажытным эпасе беларусаў значна менш, у параўнанні з іншымі п..рсанажамі, праслаўляюцца волаты, якія наво(д/дз)ілі жах на сусе(д/дз)яў-заваёўнікаў (паводле М.Касцюка).

Група “Перакладчыкі”.

Заданне: *перакласці словы з рускай мовы на беларускую.*

- 1) Принципиальный –
- 2) Инициативный –
- 3) Гостеприимный –
- 4) Авторитетный –
- 5) Деловой –
- 6) Дисциплинированный –
- 7) Интеллигентный –
- 8) Инициативный –
- 9) Оптимистичный –
- 10) Терпеливый –

Дадатковае пытанне: *Як гэтыя словы звязаны з тэмай урока? (адзіная тэматычная прастора, праваніс д-дз, т-ц)*

Група “Інтэлектуалы”.

Заданне: *па дадзенаму лексічнаму значэнню вызначыць слова.*

- 1) Сукупнасць устойлівых псіхічных уласцівасцей чалавека, яго асабістых рыс, якія праяўляюцца ў паводзінах і дзейнасці. (Характар)
- 2) Характарыстыка індывіда з боку дынамічных асаблівасцей яго псіхічнай дзейнасці (тэмпу, рытму, інтэнсіўнасці псіхічных працэсаў), якія ўтвараюць пэўны псіхалагічны тып. (Тэмперамент)
- 3) Беспрынцыповы дзялок, прайдзісвет. (Авантурыст)
- 4) Аптымiстычна настроены чалавек. (Аптымiст)
- 5) Асоба, якая належыць да iнтэлігенцыі; чалавек разумовай працы. (Інтэлігент)
- 6) Пра чалавека з высока развітым iнтэлектам, а таксама пра чалавека разумовай працы. (Інтэлектуал)
- 7) Той, хто займаецца навукай або мастацтвам без спецыяльнай падрыхтоўкі; чалавек, які мае павярхоўнае знаёмства з якой-н. галіной ведаў. (Дылетант)

Дадатковае пытанне: *Якія, на вашу думку, рысы характару менш за ўсё ўласцівыя беларусам?*

Работа ў парах.

Заданне 1. *Устанавіце адпаведнасць паміж якасцямі характару беларусаў – складальнікамі талерантнасці і прыказкамі, у якіх знайшлі адбітак гэтыя рысы.*

а) спакойны, вытрыманы нораў; б) добрыя адносiны да суседзяў; в) пачуццё асабiстай годнасцi; г) любоў да сваёй зямлi; д) нянавісць да ворагаў; е) гатоўнасць з самаадданасцю баранiць родныя мясцiны.	1) Каб бачыць ворага спіну, бi яго ў лоб. 2) Не той моцны, хто стрымлiвае коней, а той, хто стрымлiвае сябе. 3) Усякая птушка сваё гняздо баронiць. 4) Iдзi ў родны край, там i пад елкаю рай. 5) Шануй сябе, то i людзi будуць шанаваць. 6) Добры сусед раднейшы за роднага брата.

Заданне 2. Устанавiце адпаведнасць памiж якасцямi характару беларусаў i фразеалагiзмамi, у якiх знайшлi адбiтак гэтыя рысы.

а) знаходлiвы ў размове, дасцiпны; б) разумны, кемлiвы, знаходлiвы; в) нястрыманы, неразважлiвы чалавек, якi захапляецца, дзейнiчае паспешлiва; г) вельмi цiхi, лагодны, пакорлiвы; д) смелы, велiкадушны чалавек; е) вельмi разумны, здольны лагiчна думаць чалавек; ж) наiўны, прастадушны чалавек; з) вельмi вопытны, спрактыкаваны чалавек; i) вельмi разумны, здольны, здатны; к) чалавек, якi валодае самымi разнастайнымi ведамi.	1) Востры на язык; 2) галава варыць; 3) гарачая галава; 4) мухi не пакрыўдзiць; 5) рыцар без страху i дакору; 6) светлая галава; 7) святая прастата; 8) стрэляны верабей; 9) сямi пядзяў у лбе; 10) хадзячая энцыклапедыя.

Дадатковае пытанне: Якiм фразеалагiзмам ты можаш ахарактарызаваць свайго напарнiка?

Iндывiдуальнае заданне. Мiнi-сачыненне на тэму “Якiя мы, сучасныя беларусы?”

Падагульненне. Заданнi, якiя вы выконвалi, былi аб’яднаны адзiнай тэматычнай прасторай. Дапоўнiце радкi эпiграфа (кожная група выбiрае са свайго задання рысу характару, запiсвае маркерам на лiст i прымацоўвае на дошцы пад эпiграфам; тыя, хто працаваў у групах, выбiраюць прымаўку i фразеалагiзм).

Што гэта за ментальнасць ў беларусаў?
Па-рознаму тлумачаць ўсе яе...

Фрагмент урока беларускай літаратуры ў IX класе «Тэкстацэнтрычны падыход на этапе замацавання ведаў пры вывучэнні твора «Летапіс вялікіх князёў літоўскіх» (урывак «Пахвала Вітаўту»)

*Газак Галіна Сяргеёўна,
настаўнік беларускай мовы і літаратуры
ДУА «Сярэдняя школа №1 г.Петрыкава»*

Заданне 1. *На партах ляжаць заданні. З ліку прапанаваных варыянтаў выберыце тыя, якія адпавядаюць характарыстыцы твора “Пахвала Вітаўту”. Падрыхтуйце вуснае паведамленне на тэму: “Агульная характарыстыка летапіснага твора “Пахвала Вітаўту”. (Прыём «Стварэнне сітуацыі выбару»)*

Самастойны твор	1.	Частка “Летапісу вялікіх князёў літоўскіх”
Усхваляванае слова пра князя Вітаўта	2.	У храналагічнай паслядоўнасці ідзе апісанне гістарычных падзей
Расказваецца пра яго ваенныя подзвігі	3.	Паказаны ўсе бакі дзейнасці Вялікага Вітаўта
“Пахвала Вітаўту” напісана да каранацыі	4.	Хвалебна-журботнае слова на пахаванне
Толькі воін, агрэсар, захопнік	5.	З твора паўстае перад намі мудры і ўсемагутны ўладар, які карыстаецца вялікім міжнародным аўтарытэтам і павагай. З яго думкай лічацца ўсе суседзі
У творы сустракаюцца эпітэты, параўнанні, архаізмы. Гэта новы крок беларускай літаратуры ў набыцці рыс уласнай мастацкай прозы	6.	Гістарычны дакумент з сухім дакументальным апісаннем. Пазіцыя аўтара-апавядальніка не выражана

Прыкладны адказ. Так, “Пахвала Вітаўту” адрозніваецца ад іншых частак летапісу па форме і па стылі. Гэта не проста апісанне гістарычных падзей, а ўсхваляванае слова пра князя Вітаўта.

Заданне 2. Аналітычная міні-гутарка.

- Ці можа краіна заваяваць сімпатыю да сябе як да дзяржавы, дзякуючы свайму ўладару?
- Ці можам мы сцвярджаць, што ўзвышэнне Літоўска-Беларускай дзяржавы адбылося дзякуючы Вітаўту?
- Ці важна, каб краіну прызнавалі ў свеце?

Заданне 3. *Работа з тэкстам.* Прагучала думка: Вітаўт карыстаўся вялікім міжнародным аўтарытэтам і павагай. З ім лічыліся ўсе суседзі (п. 5 табліцы).

1. А хто гэтыя суседзі? Назавіце іх, калі ласка.

Адказы вучняў (па чарзе кожная група па 5 прыкладаў)

- Гаспадар Венгерскай зямлі(цэзар рымскі);
- Турэцкі цар;
- Цар царградскі (Царград – сталіца Візантыі);
- Чэшскае каралеўства;
- Дацкі кароль;
- Ягайла, які валодаў Кракаўскім каралеўствам;
- Вялікі Князь Маскоўскі;
- Вялікія князі нямецкія (т.з. магістры);
- Гаспадар зямлі Малдаўскай і Бесарабскай (па валошску называны ваяводаю);
- Гаспадар зямлі Балгарскай (называны дэспатам);
- вялікі князь цверскі;
- вялікі князь разанскі;
- вялікі князь адаеўскі;
- вялікія князі ардынскія.

Прыкладны адказ. Як пісаў летапісец: проста кажучы, не знойдзецца ва ўсім Памор’і ні горад, ні край, якія б не слухаліся гэтага слаўнага гаспадара.

Заданне 4. І яшчэ хацелася б ад вас пачуць удакладненне па тэзісу: у творы сустракаюцца эпітэты, параўнанні, метафары. (п. 6 табліцы)

1 група дае справаздачу па эпітэтах і іх ролі ў тэксце;

2 група – па параўнаннях;

3 група – па метафарах.

Адказы вучняў (3-4 хвіліны).

Прыкладны адказ. Дзякуючы прыгаданым вобразна-выяўленчым сродкам летапіс набывае адзнакі мастацкасці і становіцца новым крокам беларускай літаратуры ў набыцці рыс уласнай мастацкай прозы.

Работа з тлумачальнымі слоўнікамі

Заданне 5. Знайсці тлумачэнне лексічнага значэння архаізмаў:

1 група – ваявода;

2 група – магістр;

3 група – дэспат.

Настаўнік: Такія словы летапісец выкарыстоўвае для характарыстыкі ўладароў іншых зямель. Наш жа Вітаўт – слаўны князь, вялікі гаспадар, які паўстае як абаронца Айчыны, мужны змагар з ворагамі, тонкі дыпламат і мудры палітык, які, як мы мелі магчымасць пераканацца, карыстаецца павагай і аўтарытэтам.

Падбор слоў-асацыяцый. Складанне сінквейнаў

Зараз я прапаную вам у поўнай меры адчуць дух эпохі. Здзейснім падарожжа ў Сярэднявечча. Многія сучасныя пісьменнікі, гісторыкі звяртаюцца да падзей даўно мінулых гадоў. Дзякуючы іх намаганням, нам становяцца вядомы падзеі далёкія па часе ад дня сённяшняга. (На прапанаванай выставе вы можаце ўбачыць некаторыя з гэтых твораў). Але наша сённяшняя вандроўка ў часе – музычная. Пад чароўныя гукі гурта “Стары Ольса”, які праспявае сваю “Пахвалу Вітаўту”, і адбудзецца гэта падарожжа.

Заданне 6. Вам прапануецца за 1 хвіліну скласці сінквейны з ключавымі словамі:

1 група – Вітаўт;

2 група - “Пахвала Вітаўту”;

3 група – летапісец.

Праверка сінквейнаў.

Праверка індыўідуальных дамашніх творчых заданняў (вучнёўскія афішы.)

Стварэнне ўласнай пахвалы Вітаўту (вуснае выказванне на аснове пачутага за ўрок).

Заданне 7. Прыйшоў час стварыць уласную пахвалу вялікаму князю. Я пачну, а вы працягнецце.

– Мы, удзячныя нашчадкі князя Вітаўта, па прашэсці амаль шасці стагоддзяў памятаем пра яго вялікія справы і дзякуем слаўнаму князю за...

Майстар-клас «Распрацоўка электронных тэставых матэрыялаў з выкарыстаннем інфармацыйна-камунікатыўных тэхналогій»

*Зубар Таццяна Уладзіміраўна,
настаўнік беларускай мовы і літаратуры
ДУА «Сярэдняя школа №1 г.Петрыкава»*

Тэрмін «новая інфармацыйная тэхналогія навучання» мае даволі шырокае значэнне, таму лепш гаварыць пра правядзенне ўрокаў з выкарыстаннем электронных тэставых матэрыялаў.

Зараз цяжка знайсці дзіця, якое б не цікавілася камп'ютарам. Гэта зацікаўленасць дзіцяці павінна быць выкарыстана настаўнікамі пры рашэнні агульнаадукацыйных задач. Пры разумным падыходзе гэта можа стаць моцным імпульсам для інтэлектуальнага і асобнага развіцця.

Вельмі актуальны сёння такія від кантролю ведаў вучняў, як тэсты. Літаратуры патрэбнай для стварэння ўласных тэстаў, здаецца, на першы погляд, хапае, але толькі ў адзінкавых экзэмплярах. Таму патрэбен час на падрыхтоўку тэста (адаптацыю да ўзроўню ведаў класа), набор на кам'ютары, размножанне, праверку выкананых работ і г.д. А на камп'ютары такія тэсты ў многім вызваляюць настаўніка ад карпення над усімі гэтымі відамі работ.

Камп'ютарнае тэсціраванне – тэсціраванне пры дапамозе праграмы, усталяванай на камп'ютары. Магчымасць за 10-20 хвілін праверыць і ацаніць веды ўсяго класа паляпшае зваротную сувязь, робіць яе сістэмнай. Сістэматычная праверка ведаў не толькі спрыяе трываламу засваенню вучэбнага прадмета, але і выходзіць за межы вучобы, выпрацоўвае акуратнасць, працавітасць, мэтанакіраванасць, актывізуе ўвагу, развівае здольнасць да аналізу. Пры тэставым кантролі забяспечваюцца роўныя для ўсіх навучэнцаў ўмовы праверкі, павышаецца аб'ектыўнасць праверкі ведаў. Нарэшце, гэты метады ўносяць разнастайнасць у працэс навучання, павышае цікавасць да прадмета.

У сваёй педагагічнай дзейнасці амаль на кожным уроку прымяняю ІКТ і камп'ютарныя тэсты не з'яўляюцца выключэннем. Выкарыстоўваю ўжо гатовыя ЭСН, а таксама ствараю свае. Так мною быў распрацаваны электронны адукацыйны рэсурс «Тэсты па беларускай мове. Лексіка. Фразеалогія». Гэты рэсурс прызначаны для вучняў 5-х класаў. Ён з'яўляецца ўніверсальным, бо яго можна прымяняць як для самастойнага паўтарэння вучнямі тэмы «Лексіка і фразеалогія», так і для выкарыстання настаўнікам у якасці рэсурсу для арганізацыі практычнай работы ў класе, напрыклад, на абагульняючым ўроку. Прыведзеныя тэсты па раздзеле «Лексіка. Фразеалогія» правяраюць веды асноўных лексічных паняццяў, валоданне

лексічнымі нормамаі, а таксама агульны ўзровень развіцця вучня, аб'ём яго слоўнікавага запасу. Іх зручна выкарыстоўваць на школьных ўроках пры штодзённых хуткіх апытваннях, для бягучага і выніковага кантролю ведаў. А таксама, пры дапамозе інтэрактыўных тэстаў, можна выявіць прабелы ў засваенні вучнем тэмы.

Структура і змест электроннага адукацыйнага рэсурса «Тэсты па беларускай мове. Лексіка. Фразеалогія»

Што сабой уяўляе змест майго электроннага сродка?

У праекце прадстаўлены інтэрактыўныя тэсты па дзевяці тэмах раздзела «Лексіка. Фразеалогія». Пасля ўсіх прамежкавых тэстаў вынесены кантрольны тэст для самастойнага выканання. Кожны праверачны тэст складаецца з 5-6 пытанняў і заданняў. За кожны правільны адказ – у сярэднім адзін бал. У выніку, калі вучань адказвае правільна на ўсе пытанні тэсту, то ён атрымлівае максімальны бал.

Праграма «easyQuizzy». Для таго, каб карыстацца гатовым прадуктам дастаткова мець камп'ютар. А для таго, каб стварыць тэст, неабходна спампаваць праграму на сайце easyquizzy.ru. **Easy Quizzy** – гэта праграма, якая дазваляе ствараць тэсты любой тэматыкі, а таксама валодае наступнымі магчымасцямі:

Простае разгортванне тэсціравання. Тэсты, якія ствараюцца – незалежныя выкананія файлы, якія запускаяцца на любым камп'ютары пад кіраваннем Microsoft Windows без якой-небудзь папярэдняй налады. Дастаткова ўстанавіць файлы тэстаў на камп'ютары і ўсё гатова для тэсціравання.

Поўная справаздача па тэсціраванні. Пасля праходжання тэсту акрамя выніковай статыстыкі з ацэнкай па жаданні аўтара тэсту можа быць паказана справаздача па зададзеных пытаннях з адказамі карыстальніка і правільнымі адказамі. Справаздача можа быць раздрукавана з папярэднім праглядам непасрэдна з праграмы тэставання або захавана ў файл.

Даступна шэсць тыпаў пытанняў тэсту. Гэта адзіночны выбар адказу з падрыхтаванага спісу варыянтаў, множны выбар са спісу, альтэрнатыўны выбар з двух прадстаўленых варыянтаў, устанаўленне правільнай паслядоўнасці, устанаўленне адпаведнасці і свабодны ўвод адказу з клавіятуры. У адным тэсце можна адвольна сумяшчаць пытанні розных тыпаў.

Зручнае стварэнне пытанняў і адказаў тэсту. Рэдактар тэсту дазваляе ўстаўляць у тэст пытанне і варыянтаў адказу любыя карцінкі, адмысловыя знакі і формулы.

Лёгка наладжваюцца параметры тэсціравання. Аўтар тэсту можа кантраляваць, у якой паслядоўнасці задаваць пытанні, адвольным чынам змешваць пытанні / адказы, усталёўваць абмежаванне часу тэсціравання. Можна задаць адвольную сістэму ацэньвання.

Мінімальныя сістэмныя патрабаванні для запуску выкананых файлаў тэсту:

Камп'ютар пад кіраваннем MS Windows 2000

Працэсар Intel Celeron 600 MHz або вышэй

АЗП не менш 64 Мб.

Праграма easyQuizzу сумяшчальная з аперацыйнымі сістэмамі Windows 2000, Windows XP (SP1 і SP2), Windows .NET Server, Windows 2003 Server, Windows Vista, Windows Longhorn Server, Windows 7, Windows 10.

Праца з праграмай складаецца з двух рэжымаў – рэдагаванне тэсту і яго праходжанне. У рэжыме рэдагавання easyQuizzу мае тры раздзелы – «інфармацыя аб тэсце», «пытанні і адказы» і «налады тэсту».

Інфармацыя аб тэсце – гэта тое, што паказваецца на тытульнай старонцы напачатку тэсціравання. Тут можна пісаць інструкцыі па праходжанні, аўтарства і гэтак далей.

У раздзеле пра пытанні і адказы ўводзіцца самая важная інфармацыя – пытанні, магчымыя адказы і паказваецца правільны адказ (або некалькі пры множным выбары).

Пытанні бываюць шасці відаў – з адным адказам, з множным выбарам, са свабодным адказам, альтэрнатыўны выбар, усталяванне апаведнасці, усталяванне правільнай паслядоўнасці. Свабодны адказ мае на ўвазе, што вучань напіша дакладна тое слова або фразу, якая ўказана ў якасці правільнага адказу, гэта значыць тут не маецца на ўвазе разгорнуты адказ.

Пытанні і адказы могуць змяшчаць не толькі тэкст, але і спецзнакі, малюнкi і аб'екты рэдактара формул. Праграма цалкам падтрымлівае unicode і нацыянальныя алфавіты.

У наладах тэсту самае цікавае – гэта сістэма ацэньвання. Акрамя таго, можна наладзіць паслядоўнасць вываду адказаў і пытанняў (запар ці выпадкова), абмежаванне па часе праходжання тэсту, магчымасць фарміравання падрабязнага справаздачы для друку і экспарту.

У наладах адзнак падтрымліваецца некалькі відаў сістэм ацэньвання розных дзяржаў, стандартныя 5-, 10-, 12- і 100-бальныя сістэмы. Таксама можна стварыць сваю ўласную сістэму. Праграма easyQuizzу дазваляе выкарыстоўваць толькі адназначныя сістэмы ацэнак. Адказы могуць быць або правільнымі, або няправільнымі, усе пытанні маюць аднолькавую вагавую каштоўнасць.

У канцы тэсту выводзіцца акно з вынікамі, якое заўсёды застаецца панад усімі астатнімі адкрытымі вокнамі, яго нельга ні зачыніць, ні звярнуць. Працягласць яго дэманстрацыі наладжваецца.

Калі ў наладах абрана неабходнасць фарміраваць справаздачу, напачатку тэставання праграма запытае імя вучня, а ў акне з вынікамі будзе кнопка прагляду справаздачы. Гэтыя вынікі можна або адразу раздрукаваць, або захаваць у выглядзе тэкставага файла (RTF).

Пры выкананні тэсту на свабодны адказ, вучні могуць дапускаць тэхнічныя памылкі пры ўводзе тэксту адказу, напрыклад, пастаноўка знакаў прыпынку праз прабел, не выкарыстанне загалоўнай літары ў пачатку прапановы. Дадзеныя памылкі можна паглядзець таксама ў справаздачы.

У якасці абароны ад «падглядвання» файл тэсту можна абараніць паролем. У справаздачы па выніках дадзеныя таксама наладжваюцца альбо можна выключыць зусім.

Праграма забяспечвае прасты і зручны дадатковы інструмент для працэсу навучання.

Трэнераваныя тэставыя заданні

Прапаную настаўнікам выканаць тэст-трэнажор, мэта якога пазнаёміць вучняў з тэхнічным бокам адказу на розныя тыпы пытанняў інтэрактыўнага тэсту easyQuizzy.

Падагульняючы тэст “Па акіяне лексікі” для вучняў 5 класа. *(У выніку ўдзельнікі майстар-класа павінны пераканацца, што гэта тэхнічна нескладана і цікава для вучняў, зручна для настаўнікаў).*

Практычная частка «Складанне інтэрактыўнага тэсту па тэме «Лексіка. Падагульненне» ў праграме easyQuizzy»

1. Запускаем праграму easyQuizzy. Гэта можна зрабіць з “Робочага стала” або з кнопкі “Пуск” *(наказваю)*.

2. Пасля таго, як вы запусцілі праграму, у вас з’явіцца акно, дзе будзе «Вы карыстаецеся азнаямленчай 30-дзённай версіяй рэдактара тэстаў ...». Націскайце на поле “Працягнуць азнаямленне”.

3. З’яўляецца галоўнае акно. У яго ўносім інфармацыю, якая будзе бачна на тытульным акенцы напачатку тэсціравання.

4. Пераходзім на ўкладку “Пытанні і адказы” і выбіраем тып пытання Адзіночны выбар. (Нумары пытанняў ставіць не трэба, праграма гэта робіць аўтаматычна).

5. Пытанне ўстаўляем у поле “Пытанне”, далей загатоўкі ўстаўляем у поле “Варыянты адказаў”. Пры неабходнасці дадаем варыянты адказаў і патрэбную колькасць пытанняў.

6. Пераходзім на ўкладку “Налады тэсту” і паказваем усе неабходныя параметры, а менавіта:

можна стварыць тэст на 30 пытанняў, а вучням будуць прапанаваныя 15 пытанняў з 30;

вызначаем параметры для пытанняў: з’яўляюцца ў выпадковым парадку або па парадку;

вызначаем параметры для варыянтаў адказаў: тут можна прапанаваць выпадковы парадак прад’яўлення адказаў.

выбіраем сістэму ацэньвання: яна можа быць 100-бальнай, 5-бальнай і 10-бальнай.

7. Адчыняем пункт “Меню → Файл», выбіраем каманду “Захаваць”, задаем назву файла і месца для захавання. Або звяртаем увагу на трохкутнік зялёнага колеру, які знаходзіцца ўверсе. Націскаем на яго, выбіраем месца для захавання (папка “Тэст 1p”) і захоўваем наш тэст.

Я магу павіншаваць вас са створаным тэстам.

8. Правяраем работу тэста. Адкрываем створаны намі файл, выконваем тэст.

Вынікам гэтага этапу павінны стаць інтэрактыўныя тэсты, складзеныя самімі ўдзельнікамі. Настаўнікі пераконваюцца, што складанне інтэрактыўных тэстаў у тэставай абалонцы easyQuizzy пасільна для радавога карыстальніка ПК, даступна, зручна, цікава, карысна і можа быць выкарыстана ў працы настаўнікамі беларускай мовы і літаратуры.

Выкарыстанне праграмы для стварэння тэстаў у старэйшых класах

Настаўнікам прапануецца прайсці тэст для 10 класа па тэме “Фразеалагізмы”, для таго, каб пазнаёміцца з іншымі ўласцівасцямі праграмы **EasyQuizzy**.

Заклучэнне

Выкарыстанне камп’ютэрнага тэсціравання для працы на ўроку беларускай мовы не могуць быць абмежаваныя рамкамі дадзенага майстар-класа, аднак, мною зроблена спроба паказаць накірунак для працы сучаснага настаўніка – таго, хто не жадае адставаць ад сваіх жа вучняў і сам увесь час гатовы вучыцца і ўдасканальваць свае ўменні і навыкі. Бо ўсе мы ведаем, што ў наш час недастаткова выдатна валодаць мовай і ведаць свой прадмет без інтэграцыі з іншымі дысцыплінамі, асабліва з без камп’ютарнай граматычнасці і ўменняў. *Падзяка за ўдзел ў рабоце. Пажаданні калегам.*

Майстар-клас «Эфектыўныя метады і прыёмы работы з тэкстам на ўроках беларускай літаратуры»

*Яўсеенка Ірына Віктараўна,
настаўнік беларускай мовы і літаратуры
ДУА “Рэчыцкі раённы ліцэй”*

1. Прыём «Падаруй кветку»

Майстар, трымаючы ў руках кветку, прапаноўвае ўдзельнікам майстар – класа адарваць палёстак з пажаданнямі: «Творчасці і крэатыўнасці», «Плёну ў дзейнасці», «Добрых вынікаў», «Новых ведаў», «Добрага настрою», «Самарэалізацыі».

Удзельнікам майстар–класа неабходна заняць месца ў групе па колеру атрыманых пялёсткаў.

2. Выдзяленне праблемы.

Добрых метадаў існуе роўна столькі,
колькі існуе добрых настаўнікаў

Д. Пойа

Сучасныя вучні не вельмі ахвотна чытаюць творы, бо большую частку часу проводзяць за камп’ютарам. Давайце паспрабуем адказаць самі сабе, чаму ж вучні не любяць чытаць, бо ім не вельмі цікава. Цэнтральнай праблемай зацікаўленасці навучаннем з’яўляецца пошук такіх метадаў, форм і прыёмаў, якія накіраваны на дасягненне вучнем разумення ім мастацкага тэксту.

Якія ж метады і прыёмы можа выкарыстоўваць настаўнік на ўроках літаратуры, каб зацікавіць вучняў тэкстам і паспрыць актыўнай рабоце на ўроку.

Паспрабуем вылучыць тыя, якія будуць спрыяць павышэнню матывацыі вучняў для работы з тэкстам.

3. Актуалізацыя вопыту настаўніка.

Шаноўныя калегі, я падрыхтавала вам памятку і схему, яны ляжаць у вас на партах, для таго, каб узнавіць у памяці магчымыя метады, прыёмы і віды работ з тэкстам. Сёння мы звернемся да некаторых з іх падчас работы.

4. Аб’яднанне ў групы (па колеры пялёсткаў). Работа ўдзельнікаў майстар-класа з тэкстам «Дзівак з Ганчарнай вуліцы» І.Чыгрынава.

Да дошкі прымацоўваецца ствол дрэва, на якім схавана ключавое пытанне майстар-класа.

Работу з тэкстам мы пачнём з прыёму “Не ведаць – не сорамна”. («Пытанне ў падарунак»).

Запішыце тое пытанне, на якое вы хацелі б атрымаць адказ у ходзе ўрока. Выберыце пытанне з прапанаваных мною [дадатак 2 на партах]. Прымацуйце сваё пытанне да галінак дрэва.

Прыём «Ключавое слова».

Давайце вылучым ключавыя словы з тэксту, каб быў зразумелы сэнс апавядання. Ключавыя словы мы прымоцоўваем да каранёў дрэва.

Прыблізныя адказы: дзівак, боль, вайна, трагедыя, птушкі, свабода, абьякавасць....(гэтыя словы потым выкарыстоўваюцца для напісання водгуку).

Работа кожнай групы з тэкстам.

Кожная група атрымлівае сваё заданне, працуе з ім і прадстаўляе сваю работу праз 5 хвілін.

Заданні групам:

I група Прыём «Дрэва рашэння». Прымяняецца для развіцця ўмення аргументаваць, разважаць. Кожны з нас любіць займацца прагнозамі. Зыходзячы са зместу апавядання “Дзівак з Ганчарнай вуліцы,” вырасцім сваё «Дрэва рашэнняў» і пачнем работу з тэкстам.

Сама тэма – гэта, ствол дрэва.

«Лісточкі» – гэта прагнозы.

«Галінкі» – гэта аргументы.

Група малюе сваё дрэва, адказваючы на пытанне: «Як дапамагчы Дземідзёнку?».

II група Прыём «Дрэва чытання». Зыходзячы са зместу апавядання «Дзівак з Ганчарнай вуліцы», вырасцім сваё дрэва..

Сама тэма – гэта, ствол дрэва.

«Лісточкі» – гэта праблемы твора.

«Галінкі» – гэта аргументы наконт паводзін герояў апавядання.

Група малюе сваё дрэва.

III група Прыём «Складаю маршрут».

Карыстаючыся зместам апавядання, вызначце жыццёвы маршрут Дземідзёнкі з дапамогаю цытат па прыкладзе :

«Да вайны Дземідзёнак жыў пад Вітунем, там, дзе Лясныя Дачы».

«Служыў ён лесніком».

IV група Прыём «Куфэрак». Удзельнікам групы прапануецца выбраць аднаго з герояў апавядання і прымераць яго жыццё да сябе. Раскажыце ад імя выбранага вамі героя, чаму ён сябе паводзіць менавіта так, а не інакш.

V група Прыём «Ліст з будучага»

Група складае ліст да падлеткаў (10 – 12 сказаў).

VI група Прыём «Ліст з будучага».

Група складае ліст Дземідзёнку, запісваючы свае пажаданні галоўнаму герою апавядання (10 – 12 сказаў).

Прадстаўленне вынікаў работы ўсіх груп (не больш за 3 хвіліны).

Прымяненне метада «6 капялюшаў Боно» (удзельнікі майстар-класа разглядаюць праблемы твора з розных пазіцый і ракурсаў) Работа з тэкстам. Групавая работа:

I група *Белы капялюш* (канкрэтныя меркаванні без эмоцый). Выберыце самую важную інфармацыю з тэкста. Прадстаўце яе ў выглядзе кластара. Работу пачніце з асноўнай інфармацыі **Дзямідзёнак**, паступова дабаўляючы асноўныя сэнсавыя адзінкі. Прыклад кластара перад вамі [дадатак 3].

II група *Чырвоны капялюш* (эмацыянальнае меркаванне без тлумачэнняў).

Кожны ўдзельнік групы павінен выразіць свае пачуцці наконт прачытанага тэксту некалькімі сказамі. А пачаць можна так:

Мяне захапіла...

Мяне здзівіла ...

На мяне ...

III група *Чорны капялюш* (адлюстроўвае праблемы і цяжкасці). Ваша група адказвае на пытанне : « Што самае горшае можа адбыцца ў жыцці Дземідзёнка? »

Адкажыце на пытанне, выкарыстоўваючы прыём ПОПС. (Прыём ПОПС-пазіцыя, тлумачэнне(абгрунтаванне), прыклад, меркаванне. Прымяненне гэтага прыёму вучыць вучняў даказваць сваю пазіцыю і меркаванне па тэме ўрока). Вам неабходна запісаць чатыры сказы, якія будуць адлюстроўваць наступныя чатыры моманты ПОПС-формулы:

Мы лічым, што....

Таму што...

Мы можам паказаць гэта на прыкладзе з твора ...

Зыходзячы з гэтага, мы робім наступныя вывады ...

IV група *Зялёны капялюш* (творчыя падыход да апісання знешнасці галоўнага героя апавядання). Карыстаючыся тэкстам, складзіце партрэт Дземідзёнка, апісаўшы яго знешнасць. Выдзеліце неабходныя прыметнікі ў тэксце. Знайдзіце ў тэксце дзеясловы, якія будуць гаварыць пра дзівацтва Дземідзёнка.

V група *Жоўты капялюш* (пазітыўныя меркаванні). Выкарыстоўваючы прыём «**Алітэрацыя**»(паўтор зычных гукаў) (*тлумачэнне надрукавана і накладзена групе разам з заданнем*), раскрыйце паняцце «дзівак» або патлумачце самі гэта паняцце. Успомніце творы беларускай ці рускай літаратуры, у якіх раскажваецца пра дзівакоў.

VI група *Сіні капляюш* (абагульненне таго, што сказалі ўдзельнікі іншых груп). Падзяліце тэкст на сэнсава-стылістычныя часткі. Перад вамі ліст чыстай паперы. На гэты ліст адна за адной наклеіце нарэзкі каляровай паперы, якія, на вашу думку, адпавядаюць па колеры кожнай сэнсава-стылістычныя частцы. Далей падбярыце фон музыкі да кожнай часткі і запішыце словамі насупраць кожнай палоскі, пасля таго як прыклеіце палоскі да ліста. Вынікам работы павінна стаць каляровая карта твора.

Кожная група абараняе сваю работу (не больш за 3 хв.).

Як вынік: такая работа ў групах можа выкарыстоўвацца як аснова ў падрыхтоўцы для напісання водгуку.

5. Абмеркаванне і карэкцыя.

Паважаныя ўдзельнікі майстар-класа, зараз мы павінны вызначыць схаванае ключавое пытанне: «Чаму Дземідзёнак робіць менавіта так, а не інакш?»

Вяртаемся да пытанняў, якія былі вызначаны напачатку заняткаў. Пытанні былі прымацаваны на галінкі дрэў.

1. Ці атрымалі мы адказы на пастаўленыя пытанні падчас работы ў групах?

2. Як вы думаеце, ці будзе цікава дзецям такая форма работы на ўроку літаратуры?

6. Рэфлексія.

Удзельнікі майстар-класа прымацоўваюць выявы птушак (сініц) да дрэва, вызначыўшы сваё месца на сённяшнім майстар-класе.